

Odgovornost za riječ

Za odgovor na pitanje o tome što je to čovjek naprosto, valja se obratiti onoj znanosti čiji nam materijalni i formalni objekt jamče odgovor. U ovom će slučaju to moći biti jedino filozofska antropologija koja promatra čovjeka pod vidikom njegove biti. Mislioci su u dokazivanju čovjekove posebnosti običavali upućivati na naročitost njegove spoznaje i slobodnog htijenja koji se zbivaju u bezgraničnom horizontu. Ta je činjenica čovjeku s pravom osiguravala status duhovnog bića unutar ovoga svijeta: čovjek je ograničeni duh, odnosno duh u svijetu.

Noviji filozofi u svom metodološkom postupku svraćaju pozornost i na neka druga čovjekova djelovanja koja također ukazuju na njegovu konstitutivnu kvalitativnu različitost s obzirom na sva ostala bića ovoga svijeta. To su primjerice umjetnost, etika, religija, znanost, rad, tehnika, igra, itd. U takve fenomene spada i jezik koji je bez svake sumnje najsloženiji i tipično ljudski simbolički sustav. Naime, jedino samosvjesno biće, tj. biće sposobno na refleksiju, može razlikovati između zbiljnosti i simbola, samo ono može stavite oboje u odnos. Tako ideja dobiva osjetni oblik po kojem njezin pojmovni sadržaj postaje priopćiv i razumljiv drugima. Na taj je način moguća jedna bezgranična komunikacija. Uz pomoć jezika mi naime izlazimo iz nas samih te se priopćujemo drugima. Isto tako uz pomoć jezika postajemo dionici najintimnijih dubina drugog čovjeka.

Mogućnost apstrakcije daje čovjeku sposobnost tvorbe univerzalnih simbola, odnosno pojmova koji su znak da je čovjek biće oslobođeno konkretne neposrednosti iz koje su inače opći pojmovi dobiveni. Čovjek isto tako može tvoriti i smisleno rabiti pojmove koji nemaju ništa zajedničkog s ovom prostorno-vremenskom zbiljnošću. Nadalje, svima nam je poznata i uporaba pojmova u prenesenom smislu. Nije li upravo zavidljivo što primjerice u hrvatskom jeziku uz pomoć tridesetak fonetskih i grafičkih znakova možemo izreći beskrajno mnogo ideja i pojmova?! Osim toga, jezična nam sintaksa omogućuje veoma složene konstrukcije znanstvenog diskursa. Jezikom se napokon izriče i sve bogatstvo kulture koje je plod dugog čovjekovog djelovanja u povijesti. Jezik nam dakle principijelno omogućuje pristup u cjelokupnost bitka u svoj njegovoj vrijednosti.

Čemu sva ova promišljanja o jeziku?! Ona prije svega žele ukazati na čovjekovu duhovnost, odnosno na principijelnu mogućnost intencionalnog iskoraka iz vlastitog ja u cjelokupnost bitka, konačno prema Bogu. Nas međutim

ovdje zanima jezik pod jednim drugim vidikom. Filozofi jezika su naime u prošlom stoljeću na poseban način ukazivali na mnogostrukost značenja uporabe jezičnih iskaza. Jezik je ljudska djelatnost: kad mi nešto kažemo, onda mi zapravo nešto činimo, nešto postizemo, ostvarujemo. Ono što pri tom činimo, ovisno je o pripadnom kontekstu i našoj intenciji, pa je zato iskaz u normalnom slučaju mnogo više nego samo puko izricanje jednog jednostavnog ili složenog iskaza o nekom stanju stvari.

Jezik prema tome može imati različite funkcije. Našom riječju, odnosno govorom, mi mnogo toga možemo učiniti. Kad nešto kažemo, onda to ima sasvim određeno djelovanje na osjećaje, misli i djelovanje drugih ljudi. Našom riječju mi tako drugome možemo pomoći da ne klone pod teretom životne sudbine, obodriti ga u njegovoj malaksalosti, otvoriti mu životnu perspektivu, ugodno ga iznenaditi, odvratiti od mržnje i osvete te potaknuti na praštanje, razumijevanje, slogu i ljubav. Riječ, odnosno govor može dakle imati konstruktivnu ulogu među ljudima. Svi mi na žalost doživljavamo i destruktivnu posljedicu riječi i govora. Tako primjerice brižno studirane riječi nekih reklama čine ljude robovima ekonomskih centara moći. Njima se nerijetko vrlo lukavo sugerira i nameće nazor na svijet odnosno životna orijentacija. U govoru mnogih političara pažljiviji će slušač prepoznati ne samo ideološke (u današnje vrijeme doduše sve manje) nego i čisto demagoške elemente kojima se prvenstveno podilazi biračima i pridobiva ih se. Govor ljudi političke, ekonomske pa i kulturne scene vrlo je često jednostran, optuživalački i ciničan. Sve to pridonosi stvaranju podjele među ljudima, pogotovo u nas gdje još ne postoji duga demokratska tradicija. A što tek reći o govoru novinara koji je u današnje vrijeme, nažalost, potpuno podređen zakonima profita što većina ljudi ipak nije kadra uvidjeti. Njihov ih govor crne kronike, skandala i afera stoga čini snuženima, razdražljivima te im nameće snažan doživljaj besperspektivnosti. Nije li ovo poziv svima nama da počnemo brižno svraćati pozornost na moguće učinke naših riječi?!

Bog nam se zauvijek i posvema priopćio također po Riječi koja je tijelom postala, u svom sinu Isusu Kristu. Ovo je priopćivanje po njegovoj smrti i uskrsnuću za nas postalo spasenjskim događajem, a u daru Duha Svetoga dostiglo je svoj vrhunac. Otada je Crkva kao zajednica upućena na religiozno slušanje Božje riječi, na oslušivanje poticaja Duha Svetoga. Duh Sveti naime potiče na moralne odluke u svjetlu Evandjelja, na ono "što je dobro, ugodno i savršeno" (Rim 12,2). Svi si mi želimo da Crkva, i ova naša mjesna, imade uvijek pravu riječ. Neka riječ njezinih pastira bude proročki jasna, razgovijetna i odlučna. Neka isto tako bude i očinski odnosno majčinski topla, blaga i milosrdna. U nekim će okolnostima ona morati biti izgovorena posve privatno i diskretno kako bi se njome postiglo veće moguće opće dobro. Napokon, neka ta riječ Crkve bude slobodna od uskih ljudskih interesa, izgovorena upravo tako da razotkriva Božju slavu ljudima našega vremena i podneblja.

Ivan Šestak